

Uia Ngā Kāinga: He hui mō te reo Māori

Nā Wena Harawira/Tuhoe, Te Arawa

"I te wā o te Matariki, kua horahia ngā painga ki te whenua. He wā anō tēnei hei titiro i ngā nekeneke o te ao whānui ki te whakaora ake, ki te whakatairanga i tō tātou reo rangatira."

Koinei ngā kōrero whakataki a te Ahorangi o Te Taura Whiri i te Reo Māori, a Patu Hohepa, i te tīmatanga o te hui mō te reo Māori i tū ki Te Whanganui-a-Tara i tērā marama.

Tata ana ki te rima rau ngā tāngata ka riaki i te kaupapa taiea o taua hui, arā, *Uia Ngā Kāinga*, me te titiro anō he aha ngā wāhanga hei whakakī, i a tātou e aru nei i tētahi huarahi kia akona ai te reo i roto i ngā kāinga.

"He wāhanga anō tō te kohanga reo me te kura kaupapa Māori hei whāngai i te reo ki ā tātou nei tamariki," hei tā Patu. "Atu i tērā, me hanga ngā momo āhuatanga katoa, kia uru mai ai te rangatahi ki te kāhui kōrero Māori."

"Kia mārama rātou e hiahia ana ki te reo. Kia mārama he aha te painga o

te reo mō rātou. Kātahi anō ka aro mai ki te reo. Mehemea ka aro mai, ka whakahuri taua aro ki te hiahia ki te ako i te reo. Ā muri ake, ka ako i te reo."

Nā te kaiwhakawā, nā Hohepa Williams ngā kōrero mō te whakarangatira o te reo.

"Ka huri koe ki te reo Māori, ka taea e koe te aukati ngā tikanga pōrearea, ngā pēhitanga, i ngā tāmi o te ao Pākehā. Ka taea e koe te whaka-Aotearoa ōu ake whakaaro, hāunga ko Niu Tirenī te ingoa kua tapaina ki runga i tēnei whenua. Mā te reo, ka hāngai tōu ake ao Māori ki tōu whatumanawa, ki tōu hinengaro."

Nā Hohepa Kereopa o Ngāi Tuhoe i kawea ana kōrero i runga i te kaupapa, 'Mā te manaaki a te hunga tika, ka kake te pā'.

"Tēnā pātai koutou ki a koutou anō - kei te tika anō te kāinga, kei te aha rānei?"

"Mēnā kāore tātou e kōrero Māori

ana i te kāinga, whakapaihia! Kei noho tātou whakapae āhua noa iho te mahi."

Kāti, e whai ake nei te kōrero a Patu hei akiaki i a Ngāi Tātou i tēnei wā o te Matariki.

*"Uia ngā kāinga!
Kia rite ngā kaikōrero Māori
ki ngā whetū te tini!"*

Ko Hohepa Kereopa

Nōu te reo, Nōu te tikanga

Nā Shane Taurima/Ngāti Kahungunu

*"Ko tāu pōti,
Ko tāku pōti,
Ka ora ai te iwi"*

Nei rā te urupounamu - kei te tika, kei te hē rānei te whakatauāki nei?

Kei te tika pea i runga i te āhuatanga, mā te pōti ka whai reo te tangata. Kei te hē pea i runga i te mōhio, kei te koraha tonu te Māori e tū tahanga nei.

Inā eke koe ki te 18 te pakeke, ka āhei koe ki te inu waipiro, ki te haere ki te pakanga, ki te pōti hoki.

He tauhou katoa ēnei āhuatanga ki te pūhou 18 noa te pakeke. Ko te haurangi, te rorirori rānei te hua o te inu waipiro. Ko te toa te hua o te pakanga. Pēhea te pōti? He aha ōna hua?

Nō te tau 1993 i whānau ai te MMP. Mā te MMP ngā whakahaere pōti me ōna tikanga katoa e tohu. E rua ā tātou pōti i raro i te MMP. Kotahi mō te mema pāremata, kotahi mō te rōpū.

E whitu ngā rohe pōti Māori i tēnei tau. Ko Tāmaki-makau-rau te rohe hou, arā kei taua tāone tonu e tīranga ana. Ki te raki, ko Te Tai Tokerau; ki te uru, ko Te Tai Hauāuru; ki Waikato-Maniapoto, ko Tainui; ki te rāwhiti, ko Waiariki me Ikaroa Rāwhiti; ki Te Waka a Maui, ko Te Tai Tonga.

Kei te Pirimia te tikanga mō te rā e tū ai te pōtitanga ā-motu, ā, kua whakaritea mō te 27 o Hōngongoi.

Ā kua puta kē ngā rōpū tōrangapū ki runga i ngā huarahi kauhau ai i ā

rātou kaupapa. He wā nui tēnei mō te kaipōti. Koinei te wā e rongorongo ai, e kite ai hoki te kaipōti i ngā painga me ngā parau a tēnā rōpū, a tēnā rōpū. Koinei hoki te wā e tau ai ngā whakaaro o te hunga whēangaanga.

Kaua tātou e pōti me te whakaaro hūhē. Kaua hoki e pōti mō te whakapau wā noa iho te take. He mana nui tō te pōti Māori. Kua kitea inā noa nei, mā te pōti Māori e tohu, ka noho a wai hei kāwanatanga.

Mā tō pōti ka whai reo koe mō ngā tāngata, mō ngā rōpū tōrangapū hoki ka uru ki te Pāremata o Aotearoa.

Kei a koe te tikanga!